

Hvem eier «Meg»?

Øystein Helmikstøl

journalist i Psykologtidsskriftet

Han har ingenting imot å vise sin egen kortfilm pusset opp for et større publikum. Men forskerne bak filmkurset Jørgen Lom deltok på, setter foten ned. De har vetorett.

FILMMAKER: Jørgen Lom lagde kortfilmen «Meg» på filmkurset Ungdomsblick for noen år siden. Nye kurs starter i år.

Foto: Helge Skodvin

– Filmen «Meg» har et potensial. Det er en sterk historie som fortelles.

Det sier Fred Heggland, regissør og produsent i Klikkmonster. Han har sett kortfilmen «Meg» som Psykologtidsskriftet omtalte i fjorårets desemberutgave. I filmen lar Jørgen Arnor G. Lom kameraet gå mens han for første gang hører fosterforeldrene snakke om hvordan de opplevde dagen da hans biologiske far døde av overdose. Lom setter seg også i skogen og snakker til kameraet om at det ikke var noe særlig å bli lagt ut for salg som fosterbarn, uten selv å være involvert.

Regissør og produsent Heggland står bak komediekortfilmene «Jomfru i nød», som er blitt vist på Dagbladet.no. I tillegg har han regissert den prisbelønte dokumentarkortfilmen «Første skudd», der ungdommer selv forteller om første gangen de brukte heroin.

Redigering

Selv sier Jørgen Lom at det hadde vært interessant om filmen også kunne bli vist til et bredere publikum, selv om det aldri var meningen da han ble med på filmkurset Ungdomsblikk. Lom mener at det kunne vært en fordel å få en annen filmskaper til å vurdere filmen, og eventuelt redigere i den.

Filmskaper Heggland anbefaler redigering.

– Jeg ville brukt tid på å kutte den ned fra femten til fem minutter hvis den skulle blitt vist på for eksempel Dagbladet.no. Jeg mener filmen hadde blitt bedre om vi la på noen tekstplakater som forklarte noe om hva som blir sagt. Jeg ville også lagt på litt ny musikk, og jeg ville flikka litt på bildene. Rett og slett pussa filmen opp litt, sier Heggland, som minner om at den ble laget for en god del år siden.

– Det er Jørgen Lom som står bak filmen «Meg». Min oppussingsjobb hadde ikke endret på det

Fred Heggland, Klikkmonster

Lom har ingenting imot en oppussing.

– Dette kunne gjort filmen bedre, men jeg måtte selvsagt ha godkjent redigeringen, sier Lom.

Heggland i Klikkmonster sier at Lom selvsagt måtte ha godkjent alt som ble gjort. Heggland har også andre ideer til oppussing.

– Det kunne jo også vært interessant å oppdatere filmen med Loms kommentarer nå i ettertid. Han kunne fortalt om hva han følte da han lagde filmen, og han kunne sagt litt om hvordan det har gått med ham i årene etterpå.

Ville «Meg» fortsatt vært Jørgen Loms eget verk? Ja, mener Lom selv.

– En som eventuelt hadde redigert filmen, hadde bare løftet mitt verk bedre fram, sier han.

Heggland kan ikke forstå at redigeringsjobben han ville gjort, hadde endret på hvem som står bak filmen.

– Det er Jørgen Lom som står bak filmen «Meg». Min oppussingsjobb hadde ikke endret på det.

Lom sier at han har skrevet under på at forskerne bak Ungdomsblikk også skal godkjenne hvis filmen skal brukes utenom filmkurset. Forskerne, i tillegg til Lom selv, har dermed vetorett om bruk av filmen.

– Det er i utgangspunktet helt uproblematisk for meg. Forskerne bak Ungdomsblikk kan sammenlignes med et produksjonsselskap, også de har rettigheter til filmen.

Heggland i Klikkmonster mener at det allerede i utgangspunktet burde vært avklart at Lom, når han ble myndig, selv kunne bestemme om en eventuell redigering er i tråd med eller i strid med hans eget åndsverk, og at Lom kunne vise filmen sin til hvem han ville.

Hvem eier «Meg»?

Ungdomsblikk ble i 2007 meldt inn til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) som et tverrfaglig forskningsprosjekt blant risikoutsatt ungdom i Nord-Norge. 60 ungdommer har til nå laget 55 filmer, og nye filmer skal lages i år..

NSD er ifølge deres eget nettsted et av verdens største arkiv for forskningsdata og formidler av data og datatjenester overfor forskningssektoren. NSD er et kompetansesenter som veileder forskere og studenter om datainnsamling, dataanalyse, metode, personvern og forskningsetikk.

NSD er oppnevnt som personvernombud av forskningsinstitusjonen etter at institusjonen har søkt Datatilsynet om unntak fra meldeplikten. Datatilsynet kan unnta behandling fra meldeplikt forutsatt at prosjektet som behandler personopplysninger, meldes til NSD. NSD er da personvernombud for forskning for institusjonen.

Det er meldt inn til sammen 435 prosjekter til NSD fra psykologiske institutter/ fakulteter i Norge de siste tre årene.

NSD behandler ikke spørsmål om hvem som eier filmene. Formelt sett er det institusjonen der forskningsprosjektet er satt i gang, som eier filmrettighetene, hvis det er gjort en avtale mellom forskerne og ungdommene om dette. Når forskningsprosjektet avsluttes, er det formelt Universitetet i Tromsø som eier filmrettighetene til Ungdomsblick.

Psykologtidsskriftet har vært i kontakt med flere kilder for å høre deres syn på filmrettigheter, kontrakter og etiske dilemmaer. Filmskaper Margreth Olin sier at hvis hun skulle uttalt seg konkret om Ungdomsblick, måtte hun ha visst mer om forutsetningene for kontraktsinngåelsen om filmene. Dette bør ses på også ut fra åndsverksloven, mener Olin, som henviser til Produsentforeningen.

Advokat Christian With i Produsentforeningen sier at rettighetene til filmmaterialet «originært oppstår hos de som fremstiller filmene», det vil i dette tilfellet si kursdeltakerne på Ungdomsblick. Dette følger av åndsverkloven, understreker advokaten.

– Avhengig av hvilke avtaler som inngås med kursdeltakerne om rettighetene til materialet, kan imidlertid disse rettighetene fritt overdras til andre. For eksempel kan en avtale utformes slik at rettighetene overdras eksklusivt, slik at de kun kan utnyttes av den som erverver rettighetene, opplyser With.

Med «rettigheter» menes retten til å gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten, og fremstille kopier av materialet.

– Jentene i Kabul har vetorett

Anders Sømme Hammer og Christoffer Næss driver produksjonsselskapet Bakkenivåfilm AS, som produserer langdokumentaren «– Dette er Kabul».

De har tidligere laget «Kabulkortene», som blant annet ble utstilt ved Nobels Fredssenter i 2012. Kabulkortprosjektet var et samarbeid mellom Global Video Letters, som Christoffer Næss driver, og journalist Anders Sømme Hammer. Psykologtidsskriftet skrev om prosjektet i reportasjen om Ungdomsblick, og en av jentene bak Kabulkortene, Nargis Azaryun, ble intervjuet.

Næss og Hammer sier at i alle deres produksjoner tilknyttet de tre jentene i Kabul ser jentene alt materiale før det publiseres.

– De har vetorett, og vi kan ikke overprøve jentenes beslutning. På den måten er det de som eier materialet, selv om det er vi, Bakkenivåfilm AS, som har det formelle produksjonsansvaret, opplyser Næss og Hammer.

– Det er mange likheter mellom Ungdomsblick og det vi holder på med, sier Christoffer Næss, som understreker at det er viktig å inngå kontrakter med ungdommene som avklarer rettigheter på forhånd.

De medvirkende

Jørgen Lom er opptatt av at også de medvirkende i filmen har visse rettigheter, når rammene for filmen endres og publikummet blir et annet enn det som var planlagt.

Hva sier farmor?

– Det er greit for meg hvis filmen pusses opp og vises for et stort publikum, sier Grethe Lom.

Hun var på premierevisningen for et lite publikum i Stavanger, og mener ennå at Jørgens film var best av dem som ble vist.

– Jørgen har klart seg veldig bra, og han har hatt en vidunderlig fosterfamilie å vokse opp i. Hvis Jørgen mener at filmen kan vises til andre, eller hvis han vil gjøre endringer med filmen, må det være helt opp til ham.

Det er fostermor Bodil Bergøy enig i.

– Dette må Jørgen styre selv. Det er hans ønsker og hans liv. Dette er det nå bare han som trenger å bestemme.

Bergøy sier at fosterforeldrene satte foten ned da det ble snakk om at filmen skulle vises på TV Vest like etter at den var ferdig. Jørgen var for ung den gangen, mente de.

– Nå er Jørgen voksen. Han kan vise filmen til hvem han vil. Det får bare være at jeg er stotrende og foplende på filmen, ingen liker å framstå sånn, men jeg vil ikke kreve at det blir redigert bort, ler Bergøy.

– Hvis forskerne skal nekte Jørgen å gjøre hva han vil med filmen, og vise den til hvem han vil, må de ha en god grunn. Da må det være noe jeg ikke skjønner, sier Bodil Bergøy.